

Předcházení šoku z reality u budoucích učitelů mateřských a základních škol v období profesního startu

Studijní opora č. 4

Mezi rodinou a školou

STUDIJNÍ OPORA

**doc. PaedDr. Jana Majerčíková, PhD.
PhDr. Barbora Petrů Puhrová**

2018

Projekt Fondu vzdělávací politiky MŠMT

OBSAH

ÚVOD	3
1 OD SPOLUPRÁCE K PARTNERSTVÍ	5
1.1 SPOLUPRÁCE – KDO, S KÝM A JAK	6
1.2 SPOLEČNÁ ZODPOVĚDNOST – ZÁKLAD PARTNERSTVÍ	8
1.3 PROČ ROZVÍJET SPOLUPRÁCI?	9
2 RODINA A RODIČE	12
2.1 RODINA A RODIČE	12
2.2 SPOLUPRÁCE A VZÁJEMNÁ OČEKÁVÁNÍ	14
3 ŠKOLA A UČITELÉ	19
3.1 ZAČÍNÁJÍCÍ UČITEL VE SPOLUPRÁCI	19
3.2 CO OČEKÁVAJÍ UČITELÉ	23
4 PROSTOR MEZI RODINOU A ŠKOLOU, MEZI UČITELI A RODIČI	26
4.1 KONCEPT ROZVÍJENÍ VZTAHU A SPOLUPRÁCE	26
4.1.1 Informování	27
4.1.2 Vysvětlování	33
4.1.3 Pozorování	34
4.1.4 Participace	35
4.1.5 Rozhodování	C
hyba! Záložka není definována.	
5 NĚKOLIK PRAKTICKÝCH NÁMĚTŮ KE SPOLUPRÁCI ŠKOLY A RODINY	42
5.1 ZAČÍNÁME KOMUNIKOVAT S RODIČI	42
5.2 CO RODIČE SKUTEČNĚ ZAJÍMÁ O DÍTĚTI, O ŠKOLE	45
5.3 JAK JEDNAT S RODIČI	47
5.3.1 Základní metodika vedení rozhovoru	48
5.3.2 Jednání s „problémovými“ rodiči	52
5.3.3 Komunikace s rodiči ze (sociálně) znevýhodněného prostředí	55
5.3.4 Komunikace v krizových situacích	55
5.4 NĚKOLIK RAD NA ZÁVĚR	57
ZÁVĚR	59
SEZNAM LITERATURY	60

ÚVOD

Předkládaná studijní opora je již druhou ze série textů věnovaných problematice spolupráce školy a rodiny vznikající na FHS UTB ve Zlíně s grantovou podporou MŠMT ČR. První opora nese název *Strategie školy při rozvíjení spolupráce s rodiči (2015)*¹ a tento text na ni volně navazuje.

Zatímco ve *Strategii školy při rozvíjení spolupráce s rodiči* jsme se věnovali spíše teoretickým aspektům předmětné problematiky, na tomto místě máme ambici diskutovat praktické, reálně vznikající problémy spolupráce školy a rodiny, učitelů a rodičů v předškolním a primárním vzdělávání. Vše s ohledem na disbalance, do kterých se dostává především začínající učitel v mateřské a primární škole těsně po nástupu do praxe. V odborné literatuře se v této souvislosti setkáváme s označením „šok z reality“. Ten, jak se ukazuje, je u učitelů spojen i s tím, jak se jim daří rozvíjet vztahy s rodiči dětí, žáků.

Právě spolupráce s rodiči je začínajícími učiteli nezdědka vyhodnocována jako jedna z nejnáročnějších činností, které jsou součástí jeho profese. V opoře tedy reflektujeme klíčové problémy edukační reality mateřské a primární školy, které začínající učitelé řeší. Název dobře odráží skutečnost, že ohraničit či definovat všechno, co se mezi školou a rodinou děje, je jen stěží možné. Je to skutečně prostor plný více či méně zřejmých, viditelných a identifikovatelných významů, aspektů, prvků a v neposlední míře i emocí, se kterými se učitel musí vypořádat. I proto je to pro něj náročné. Avizujeme tedy, že je pravděpodobné, že v opoře neobsáhneme všechny z nich.

---

¹ Studijní opora *Strategie školy při rozvíjení spolupráce s rodiči (2015)* je dostupná na webu FHS UTB - <http://online.anyflip.com/wgrk/vaft/mobile/index.html#p=6>

Cílem předkládané studijní opory je poskytnout pomoc týkající se spolupráce s rodiči dětí a žáků, nabídnout podněty pro zamýšlení především učitelům mateřské a primární školy těsně po nástupu do praxe.

Opora je strukturována do pěti kapitol. Zvolily jsme „lehčí“ jazykový styl, aby se s ní lépe pracovalo a byla uplatnitelná v terénu školy. Můžete v ní najít charakteristiky spolupráce s rodinou v oblastech vzájemných očekávání, budování vzájemného vztahu a partnerství. Studijní opora nabízí příklady forem spolupráce a představuje praktické rady a náměty pro komunikaci s rodiči, řešení sporných situací, se kterými se mohou začínající učitelé v praxi setkat.

Doufáme, že bude vaším užitečným průvodcem nebo alespoň příspěvkem k tomu, abyste lépe proplouvali prvními dny s rodiči vašich dětí a žáků.

Autorky

1 OD SPOLUPRÁCE K PARTNERSTVÍ

– o co vlastně mezi školou a rodinou jde a proč to musíme kultivovat

---

Nástupem do praxe vchází každý učitel² do určité formy spolupráce, ocitá se v intenzivní interakci s dítětem, se svým žákem³. Jak již bylo naznačeno, budeme se pohybovat v prostoru předškolního a primárního vzdělávání, proto je důležité zdůraznit, že dalším aktérem do tandemu učitel – dítě, učitel – žák vstupuje bezpochyby i jeho rodič. Rodič, rodiče⁴ tento vztah ovlivňují a mají potenciál ho měnit, posouvat, rozvíjet.

Naším základním východiskem je tedy fakt, že **nespolupracovat s rodiči a rodinami dětí, žáků v mateřské a primární škole vlastně není možné**. Jestli by se našel učitel, který by takto ve škole pracoval, je více než pravděpodobné, že by jakékoli aktivity a činnosti tohoto učitele směřující k dětem, žákům byly významně devalvovány, zbytečně ochuzovány, případně komplikovány. Nezájem rodičů je rezignací na výchovu dítěte a odmítání spolupráce, což často stěžuje možnost případné nápravy a odborné pomoci ze strany učitele. Vytížený, zaneprázdňený rodič mnohdy využívá školu jako „odkládací prostor“ se servisem služeb spolehlivě

---

² Pokud nebude uvedeno jinak, v textu používáme označení **učitel**. I když v předškolním a primárním vzdělávání dominují ženy, muže opomenout nemůžeme. Z praktických důvodů proto používáme jednotný výraz učitel. Ten v sobě zahrnuje jak učitele a učitelky předškolního, tak rovněž učitelky a učitele primárního vzdělávání.

³ Obdobná je situace s výrazy **dítě, žák**. V případě, že to nebude vyžadovat specifičnost vyjádření či myšlenky, používáme označení dítě i žák. Je zřejmé, že i když mateřská škola status školy má, označení žák, žáci se v souvislosti s těmi, kteří ji navštěvují, nepoužívá, na rozdíl od primární školy.

⁴ Je pravděpodobné, že v roli zákonných zástupců spolupracujících se školou budou především **rodiče**, matka a otec. Opět z praktických důvodů uvádíme tento výraz, byť není vyloučeno, že v roli zákonného zástupce dítěte, žáka vystupuje i někdo jiný.

nahrazující jeho výchovný vliv. Otevírají se tak zásadní otázky – *Jak to s rodiči a rodinami dětí, žáků dělat? Jak spolupracovat, aby to bylo přínosné pro obě strany – školu i rodinu, učitele i rodiče?*

1.1 Spolupráce – kdo, s kým a jak

Každodenní provoz školy vyžaduje, aby škola a rodina, učitelé a rodiče komunikovali a spolupracovali. Tento požadavek má i **legislativní ukotvení**, škola je dle zákona povinna rodiče informovat o dění ve škole s ohledem na zájmy a rozvoj každého dítěte, žáka. Spolupráce s rodiči je přenesena i do základních kurikulárních dokumentů (RVP a ŠVP).

Doposud jsme o spolupráci psaly jako o vztazích odehrávajících se mezi školou a rodinou a mezi učiteli a rodiči. Explicitně uvádět, zda se jedná o vztah rozehrávající se mezi školou a rodinou anebo mezi učitelem a rodičem, má svůj význam a opodstatnění. Dostaneme se k tomu v momentě, kdy chceme spolupráci, vztah hodnotit, blíže specifikovat a charakterizovat, případně vysvětlovat a zdůvodňovat procesy, které mezi nimi probíhají.

Obecně vycházíme z toho, že **spolupráce se rozvíjí na dvou úrovních** (Štech, 2004), jednou je spolupráce mezi institucemi rodiny a školy, v rámci které interagují dvě společenské skupiny – škola a rodina. Druhou úrovní, a ta nás bude v předkládané opoře zajímat, je **spolupráce na úrovni osob, nejčastěji učitele a rodiče**, kdy personální ladění, přesvědčení, zkušenosti těchto osob determinují vzájemné interakce a zásadně tak ovlivňují charakter a kvalitu spolupráce.

Spolupráce je pojem, který se pro označení toho, co mezi školou a rodinou probíhá, využívá v našich podmínkách zřejmě nejčastěji. Podívejme se nyní, co se za tímto jednoduchým slovem skrývá. Domníváme se, že když si

uvědomíme všechny jeho prvky a aspekty, lépe budeme reflektovat i problémy a jejich řešení.

Vycházíme z toho, že spolupráce je jistý vztah založený na sociální interakci, který se vytváří mezi dvěma nebo více lidmi za účelem plnění nějaké úlohy. Spolupráce tedy začíná v momentě, kdy pracujeme s jinými lidmi, mezi kterými panuje shoda, na plnění společných cílů. Jedná se tedy o základní formu sociálního chování v sociálních interakcích, jejímž obsahem je společná cesta všech zúčastněných k cíli (Pohnětalová, 2015).

Pro spolupráci je dále charakteristické:

1. Spolupráce je založena na komunikaci.
2. Spolupráce je charakterizována vazbou „dávat i brát navzájem“.
3. Spolupráce může probíhat, jestliže mezi spolupracujícími panuje shoda nad cíli, kterých chce dosáhnout.
4. Spolupráce je efektivní, když spolupracující
  - ✓ zvažují své nápady, vzájemně si naslouchají
  - ✓ společně přemýšlejí potenciální řešení
  - ✓ rozdělují si povinnosti, úkoly
  - ✓ přijímají odpovědnost
  - ✓ každý „spolupracující“ má pocit, že je důležitý a schopný do spolupráce něco přinést.
5. Když se spoluprací začínáme, je dobré rozvíjet ji postupně a především vytvářet mnoho příležitostí pro spolupráci.
6. Pro efektivní spolupráci je důležité dobře zvažovat úkoly pro všechny, kteří na ní participují. Přidělené role by měly reflektovat nejen odbornost, ale i potenciální emocionální zaangażovanost, včetně očekávání spolupracujících.

Úkoly, otázky, podněty k zamyšlení ...

- Uvažujte nad charakteristikami, které jsme vám k tématu spolupráce předložili. Pokuste se analogicky k šesti bodům uvést příklady týkající se spolupráce učitele a rodiče v mateřské nebo základní škole. Uvažujte rovněž o tom, jaký charakter by měl vztah učitele a rodiče v případě, že by tyto podmínky (vyjádřeny v šesti bodech) nebyly naplněny.

1.2 Společná zodpovědnost – základ partnerství

Ve zmiňovaném studijním textu *Strategie školy při rozvíjení spolupráce s rodiči* (2015) jsme se podrobně zabývali tím, jak je možné na to, co mezi školou a rodinou probíhá, nahlížet z hlediska terminologického. Je možné uvažovat o pojmech spolupráce, kooperace, vztah, angažovanost nebo zapojení. Posledním zmiňovaným pojmem je označení **partnerství**.

Považujeme za důležité jej připomenout i na tomto místě. Důvodem je skutečnost, že tento pojem se stal poměrně frekventovaným pro označení kvality vztahu mezi školou a rodinou, mezi učiteli a rodiči.

Partnerství školy a rodiny, učitelů a rodičů považujeme za vizi, ideál, stav, ke kterému směřujeme a který se snažíme naplňovat. Jeho klíčovým principem je **společná zodpovědnost** školy a rodiny, učitele a rodiče za vzdělávání dítěte, žáka. O co jednodušeji se toto slovní spojení napíše, o to složitěji se realizuje a naplňuje. Je dobré hovořit o partnerství jako o perspektivě, ke které se chceme dostat, ke které prostřednictvím spolupráce směřujeme. Stačí si představit, jaké parametry musíme naplňovat při partnerství v rodině, jestliže se jedná o vztah mezi dvěma lidmi, na kterém se obě strany rovnocenně podílí. Vztah mezi dvěma subjekty nebo lidmi se stává partnerstvím v okamžiku, kdy se obě strany

písemně, verbálně nebo neverbálně domluví na společném budování a těžení ze vzájemné spolupráce či vztahu (Rabušicová, 2004).

Jedna z nejznámějších odbornic na problematiku spolupráce školy a rodiny je americká vědkyně Joyce L. Epstein, která vede Centrum pro partnerství škol, rodičů a komunity na Hopkinsově univerzitě v Baltimoru. V našich podmínkách je známá především díky svému modelu strukturovaných činností, prostřednictvím kterých se partnerské vztahy mohou budovat. Epstein hovoří o 6 typech zapojení rodičů do školy, nazývá je - rodičovství, komunikace, dobrovolnictví, učení se doma, rozhodování a spolupráce s komunitou (více v zmiňované studijní opoře *Strategie školy při rozvíjení spolupráce s rodiči*, 2015). Byť je začínající učitel může znát, i přesto jejich naplňování může znamenat problém v určité oblasti.

1.3 Proč rozvíjet spolupráci?

Tato triviální otázka má i relativně jednoduchou odpověď. Protože **to je lepší pro dítě, žáka, pro jeho rodiče, ale i pro učitele a školu.**

Co ale v edukační realitě školy znamená profitovat ze spolupráce? V čem spočívají tyto benefity? Ve zkrácené podobě to můžeme vyjádřit následujícím schématem:

Obrázek 1. Schéma výhod spolupráce

V názvu této podkapitoly naznačujeme, že spolupráci je potřeba **kultivovat**. Znamená to, že o vztahy s rodiči je potřebné se starat. Opět můžeme využít analogie se vztahy, do kterých vstupujeme v rodině. I ty neustále rozvíjíme, zachováváme stávající pozitiva, hledáme další příležitosti pro vzájemné interakce. Učitel by měl průběžně monitorovat situaci mezi rodiči, reagovat na jejich potřeby, reflektovat jejich názory, pokoušet se k nim přistupovat s dávkou empatie. Učitel je nejen člověkem, ale především odborníkem, který je iniciátorem spolupráce. Podněty pro spolupráci musí mít v rukou bezpochyby učitel. Není správné, pokud rodič nemá informace, když se pouze domýšlí, případně vyvozuje závěry na základě neúplných poznatků.

Faktem je, že příliš úzké vztahy školy a rodiny, učitelů a rodičů mají i svá **úskalí a omezení**. Ukazuje se, že když mají učitelé a rodiče k sobě příliš blízko, není to dobré pro žádného z aktérů – učitele, rodiče či dítě, žáka.

Jestliže mezi školou a rodinou neexistuje fiktivní dělicí čára, učitel přichází o svou pedagogickou autonomii, dítě, žák o prostor pro vlastní rozvoj a socializaci ve formálnějším prostředí a u rodiče dochází podobně k omezování jeho svobodného rozhodování. Více je ale možné si o tomto problému přečíst v studii *Sporné aspekty úzkých vztahů rodina a školy na začátku vzdělávání* v časopise *Studia paedagogica* (Majerčíková, 2015).

Jednou z výhod, která nastává důsledkem dobré spolupráce obou stran, je **vyrovnávání rozdílů** plynoucích z nedostatků v socio-ekonomickém zázemí anebo jiných nesrovnalostí v rodinách dětí, žáků. Kompenzovat nedostatečnosti nebo jinakosti rodiny je nesporně možné, ukazuje se však, že právě spolupráce s rodiči z tohoto prostředí je mimořádně náročná a vyžaduje ze strany školy a učitele daleko více pozornosti a úsilí.

Úkoly, otázky, podněty k zamyšlení ...

- Zkuste se zamyslet a do obou sloupců následující tabulky doplnit své nápady či zkušenosti.

SPOLEČNÁ ZODPOVĚDNOST učitele a rodiče za vzdělávání dítěte, žáka	
K tomu, aby se to dařilo, musí UČITEL:	K tomu, aby se to dařilo, musí RODIČ:
...zachovávat pozitivní obraz o rodině a rodičích dítěte, žáka	...vytvářet pozitivní obraz o škole a vzdělávání dítěte, žáka
...navrhovat rozmanité možnosti spolupráce	...pomáhat dítěti s přípravou do školy
...dokonale rodiče informovat o dítěti, žákovi ve škole	...pokoušet se chápat postoje učitele a školy, důvěřovat jim
...	...

2 RODINA A RODIČE

– jací jsou, s čím do školy přicházejí a co od spolupráce očekávají

Charakter spolupráce školy a rodiny, učitelů a rodičů se přirozeně odvíjí od individuálních charakteristik obou stran. Důležité je, jakého vzdělání dosáhli rodiče dítěte, žáka, jaké je jejich ekonomické zázemí, profesní zaměření, osobnostní ladění, a následně jak se projevují, jaké mají potřeby, zkušenosti, jaká očekávání od druhé strany projevují. I když se v popisu rodiny a rodičů dá plynule přecházet od pojmu rodina k pojmu rodič, rodiče, jedná se o dvě rozličné kategorie.

2.1 Rodina a rodiče

Ve školách se nejčastěji setkáváme s **úplnou dvoudětnou rodinou**, kdy do přímé komunikace vstupuje matka nebo otec (dnes stále častěji matka). Vztahy s rodinami a rodiči tohoto mainstreamového proudu se dají přiměřeně sledovat a rozvíjet. I když mohou nastat problémy, dají se ve spolupráci s těmito rodinami a rodiči aplikovat relativně homogenní strategie. Lze také předpokládat zapojení rodičů a rodin do záležitostí týkajících se vzdělávání dítěte, žáka. Můžeme tedy hovořit o neklinické standardní rodině, která směrem ke škole vykazuje relativně jednotné znaky.

Současná rodina, ze které přichází do školy dítě je sice jistým celkem, strukturou, má však i různé diverzifikované podoby, které jsou škole a učitelům více či méně zřetelné. Ve složitém prostoru každé rodiny je dítě určitým způsobem vychováváno, připravováno. Dítě je rovněž ovlivňováno

specifickými procesy a takto formované vstupuje do rolí spojených se školou.

Jaká rodinná schémata můžeme tedy v prostoru předškolního a primárního vzdělávání najít?

Pro zodpovězení uvedené otázky využíváme vlastní zkušenosti – z pozice rodičů, učitelů, přátel rodičů a škol, rovněž zkušenosti učitelů, se kterými jsme v kontaktu v rámci pedagogických praxí studentů nebo našich projektových aktivit.

V edukační realitě mateřské a základní školy je možné najít mnohé **rodinné konstelace**. Ve školním prostředí se tak můžeme setkat s dětmi z různých prostředí a podmínek:

- dítě z neúplné rodiny – matka samoživitelka
- dítě z neúplné rodiny – specifická „jednorodičovská“ rodina – výchova otcem/matkou
- dítě z vícegenerační rodiny
- dítě ve střídavé péči
- dítě z ambiciózní nebo ochranářské rodiny
(*dítě se nesmí ve škole ušpinit, nesmí si venku sednout na zem, nesmí v podstatě realizovat spontánní aktivity charakteristické pro daný věk – skočit do kaluže, pracovat s pískem, hladit zvíře apod.*)
- dítě rodičů striktně zaměřených na výkon dítěte (rodiči neuvědomované přetěžování dětí)
- integrované dítě a spolupráce s matkou se základním vzděláním (případně s ostatními členy rodiny)
- dítě a rodiče z cizojazyčného prostředí (ruská, vietnamská a jiná národnost)

- dítě s evidentním problémem v učení, chování; dítě rodičů, kteří problém nepřijímají a odmítají ho řešit s odborníkem
- dítě žijící s matkou v azylovém domě
- dítě z romské rodiny
- dítě ze znevýhodňujícího prostředí (nedostatečné ekonomické zázemí)
- dítě z rodiny s nejednotnou výchovou (zcela odlišné názory rodičů), atd.

Již tento výčet různých možností deklaruje náročnost situací, ve kterých se v současnosti ve vztazích k rodinám a rodičům učitelé ocitají. Komunikovat s nimi, následně vyjednávat a v konečném důsledku kooperovat, znamená pro učitele nutnost disponovat potřebnou dávkou profesního sebevědomí, psychickou kondicí, dobrou přípravou a v neposlední řadě i zkušenostmi, kterých právě začínající učitel nemá mnoho. I proto z počátku naráží, je překvapen, někdy i „šokován“. A to mu ubírá motivaci i energii v rozvíjení spolupráce s rodiči, ale i vlastní práce.

2.2 Spolupráce a vzájemná očekávání

Křivohlavý (2002, s. 43) uvádí, že „spolupráce žije z očekávání“. Při budování vzájemné spolupráce je dobré vědět, jak rodiče přistupují ke vzdělávání svého dítěte. Zajímá nás, jaká očekávání od výsledků dítěte rodiče mají, jaké mají představy o vzdělávací dráze svého dítěte. Někteří rodiče mají specifické požadavky na vzdělávání, ale jejich představy nejsou naplňovány tak, jak si je rodiče vyobrazili. Je důležité se již od začátku spolupráce zaměřit na představení konceptu spolupráce, sdělovat, jaká očekávání máme od rodičů a dát rodičům prostor se vyjádřit o tom, jak by si oni spolupráci představovali.

Očekávání rodičů tedy můžeme rozdělit do základních oblastí, a to vzhledem k: vzdělávání, učiteli, dítěti a kvalitě školy.

V průběhu školní docházky se očekávání mění, zpočátku jsou rodiče dítěte předškolního věku zaměřeni na spokojenost a bezpečí dítěte, s přechodem k základnímu vzdělávání je zásadní změnou i nová povinnost připravovat se na vyučování, rodiče intenzivněji sledují a reflektují hodnocení dítěte a více se zaměřují na vzdělávací výsledky. Rodiče se soustřeďují nejen na výkonost žáka, ale zajímá je, zda se dítě ve škole cítí bezpečně, zda chodí do školy rádo a zda má ve škole kamarády. S postupující školní docházkou dítěte klesá angažovanost rodičů do každodenní přípravy dítěte a kontakt se školou se omezuje na kontrolu žákovské knížky či individuální pomoci v domácím učení, v přípravě na písemnou zkoušku či test.

V tabulce 1 uvádíme Očekávání rodičů a možné zdroje problémů (Bieleszová, 2017, s. 95-96:)

Očekávání rodičů	Možné zdroje problémů
Dobré vzdělávací výsledky	Chybějící sebekritičnost rodičů, stoupající tlak na úspěch dítěte bez ohledu na jeho aktuální možnosti, pocit nespravedlnosti v hodnocení žáka.
Individuální přístup	Snaha prosadit za každou cenu individualizaci dítěte, bez ohledu na povahové vlastnosti a význam týmového chování ve školním prostředí, nebo skupinové dynamiky třídy.
Kvalitní vzdělávací nabídka (ŠVP)	Rodiče dnes již dokáží vnímat změny ve školství, následně dochází k nepochopení prosazovaných aktivit, které navíc nejsou v souladu se školním vzdělávacím programem.

Respektování specifických potřeb	Projevují se tendence ospravedlňovat negativní projevy chování a učení nesouvisející s diagnózou dítěte.
Profesionalita učitele (metodická a odborná)	Internet je zdrojem informací o nových trendech ve vzdělávání, do procesu skutečné volby využití metody či formy práce vstupuje atmosféra třídy, její složení, čas, téma, vybavení.
Mimoškolní aktivity	Objevuje se nadměrná stimulace dětí, dítě ztrácí možnost volby, neumí se nudit a očekává řízení volnočasových aktivit dospělými.
Zapojení školy do projektů a spolupráce s místní komunitou	Koordinace projektů ve škole je náročnou činností, vyžaduje zkušenost a ochotu učitelů. Ne vždy je učitelova snaha doceněna, dochází k demotivaci učitele.
Bezpečné místo pro děti (preventivní program)	Neochota rodičů řešit problémy, nejednotnost ve výchově, známka již nepůsobí výchovně. Učitelé nevyužívají možnosti řešení problémů s odborníky (psychologové, mediátoři, právníci, speciální pedagogové).
Podnětné prostředí a prezentace školy na veřejnosti	Dobré vedení školy, finanční management školy napomáhá zlepšení prostředí školy (granty, dary, sponzoři, pronájem prostor, příspěvky rodičovských sdružení), zapojení mohou být rodiče, partneři školy, další organizace.

Tabulka 1 Očekávání rodičů a možné zdroje problémů

Jak naložit s touto diverzifikovaností, různorodostí rodičů s cílem dosáhnout jisté kvality spolupráce? V každém případě je mimořádně důležité připomenout si hlavní cíl učitele – tím je zájem dítěte, žáka. To je priorita, kterou je nutné se řídit. Zde platí, že spolupráce vyžaduje čas, zatímco soupeřit je možné velmi rychle (Křivohlavý, 2002).

Příklad z praxe 1

V případě, že matka s dítětem v azylovém domě opakovaně synovi nedá do školy gumáky nebo rukavice, vyčlením si jako učitel nějaké oblečení po svých dětech nebo od dárců, či ho koupím v secondhandu a dítěti to poskytnu. Nebo pokud žák průběžně nedělá domácí úkoly a je jasné, že matka na to nijak nedohlíží, sednu si se žákem a dohodnu si s ním strategii, v rámci které mu s úkoly pomůžu, případně zvolím individuální plán pro domácí přípravu žáka. Nikdy ale před dítětem rodiče nekritizuji, anebo dokonce nenadávám, a to i v případě, že rodiče jsou jakkoli nespolehliví. Děti totiž velmi dobře vnímají i neverbální projevy našich negativních postojů a takovéto jednání jejich diskomfort pouze posiluje. Tato forma pomoci dítěti bude důvěrnou záležitostí mezi mnou a dítětem, žákem. I když se při takovýchto řešeních potírá jeden z principů spolupráce – „já dostanu stejně jako ty“. Jakkoliv se spolupráce „naklání“ na jednu stranu, každý při ní nakonec něco dostane a všichni jsou tak na jejím konci o něco bohatší. Matce se pomůže s péčí o dítě, učitel bude spokojen, že jeho práce má význam a dítěti se uleví v jeho nestandardní životní situaci.

Tento postup ale neznamena, že bychom měli úplně filtrovat snahy vtáhnout matku do školních záležitostí svého dítěte. Většina rodičů miluje své děti a výčitky školy a učitele směrem k dítěti vnímají jako vlastní kritiku. Rodiče mají pocit, že selhávají ve své roli rodiče. Na začátek je dobré popřemýšlet, jak se matka asi cítí, a podle toho zvážit se ptát, zda a jak jí můžeme nějak pomoci či poradit. Postupně je dobré zapojovat vyjádření „myslím, že by nebylo zlé; já bych udělala; mně by ve škole s vaším synem pomohlo ...“ atd.

A na závěr připojujeme několik východisek, která si může učitel připomínat vždy, když se mu spolupráce s rodiči jeví jako nezládnutelná.

Rodičovská komunita je vysoce heterogenní skupina.

- ✓ Většina rodičů chce spolupracovat, jen je potřeba k nim najít vhodnou cestu.
- ✓ Rodiče chtějí dělat to, co se jim jeví jako nejlepší pro jejich dítě. Problémem může být, že na nejlepší zájem dítěte může mít škola a rodina rozdílný pohled. A zde je nutné difference vyladovat, umět se

mezi sebou dohodnout, a priori odmítat stanoviska rodiče není příliš moudré.

- ✓ Většina rodičů své děti miluje. Proto je dobré pozvání rodiče do spolupráce úzce vázat na zájem dítěte, jeho individuality.
- ✓ Rodiče považují za samozřejmé zachování důvěrnosti informací, které učitelům sdělují.
- ✓ Lépe se spolupracuje s rodiči dětí, jejichž školní výsledky jsou dobré. Spolupráci ale více „potřebují“ právě ti, jejichž děti až tak dobře neprosperují.

Úkoly, otázky, podněty k zamyšlení ...

➤ Zamyslete se tedy nad tím, s jakými očekáváními a stanovisky vstupují do spolupráce různí rodiče. Své myšlenky, postřehy doplňte do následující tabulky. Jako příklad uvádíme názory matky z azylového domu.

Rodič, rodiče	Očekávání, východiska, stanoviska, myšlenky rodičů směřující ke škole
matka z azylového domu	<p>Například:</p> <ul style="list-style-type: none"> - jsem unavená, nemám čas ani chuť a prostředky spolupracovat - na co mně ve škole potřebují, je to jejich úkol - vzdělávat, s čím můžu já pomáhat - když jsem já chodila do školy, moji rodiče nemuseli spolupracovat - nejsou tu vhodné podmínky na přípravu do školy - jsem ráda, že dítě užívím, obléknu, ochráním, ještě se s ním mám učit ...
rodiče cizinci	
jednorodičovská rodina - otec	
...	

3 ŠKOLA A UČITELÉ

– jací jsou, jak se ve vztahu k rodině a rodičům projevují a co od spolupráce očekávají

V kapitole 1 jsme již psaly o tom, že vztah školy a rodiny je dobré specifikovat do dvou úrovní. V jedné rovině vystupuje škola a rodina, v té druhé učitelé a rodiče. V případě spolupráce školy a rodiny se rozehrává jiná kvalita vztahu. Vztah učitele a rodiče je na personální úrovni podstatně složitější, vstupují do něj osobnostní charakteristiky či zkušenosti jeho aktérů.

3.1 Začínající učitel ve spolupráci

Všeobecně se uznává, že učitel je mimořádně důležitým aktérem vzdělávání, především v souvislosti s diskusí o tom, čeho a jak se má ve škole dosáhnout. Klíčová je rovněž jeho pozice v rozvíjení vztahů školy a rodiny. Učitel může tyto vztahy vlastní iniciativou a cíleným působením rozvíjet a kultivovat, stejně tak může ve vztazích s rodiči jeho chování a jednání mnohé pokazit.

Z hlediska profesní dráhy učitele se v tomto studijním textu pohybujeme na jejím začátku. Zajímá nás začínající učitel. V rámci vysokoškolské přípravy se dlouhou dobu vedou (a domníváme se, že i budou vést) diskuse o tom, jaký rozsah praxeologické přípravy by mělo vysokoškolské studium zahrnovat. Zaznívají i takové hlasy, že pedagogických praxí mají studenti příliš málo. Je to spíše otázka pro další argumentační diskusi, chceme i tak naznačit, že praxe, ve které by se studenti dostali do přímých interakcí s rodiči dětí, žáků je skutečně málo.

Dá se tedy předpokládat, co zpravidla nastává při prvních osobních kontaktech začínajícího učitele s rodiči. Je pravděpodobné, že při prvním konfliktu či problému nastane určitá disbalance, problém, ztráta motivace, někdy i frustrace. Je tedy na místě uvažovat o tom, že je dobré se na jakoukoliv spolupráci s rodiči připravit, vše si promyslet, případně prokonzultovat například se zkušenějšími kolegy nebo vedením školy.

Příklad z praxe 2

Zkušenosti z praxe ukazují (Epstein, 1995, 2011), že začínající učitel může mít i problém s tím, jak nabyté teoretické poznání přenášet do praxe. Je to problém týkající se především toho, jak s rodiči komunikovat, neboť budoucí učitelé byli v průběhu studia připravováni komunikovat výhradně s dětmi.

Zajímavý je rovněž postřeh, podle kterého mohou mít začínající učitelé problém i v tom, že nabyté poznatky nevyužívají a spíše se podřizují přáním a zájmům rodičů, protože poloha „vše vím, vše znám“ se učitelům zdá jako „nestrategická“.

Do této skupiny problémů patří i některé výtky rodičů, že s nimi učitelé jednájí jako se samotnými dětmi, případně jim dávají najevo jakousi nadřazenost. Ve všech případech se jedná o otázku komunikačních kompetencí učitele a volby vhodných komunikačních strategií podle typologie rodiče nebo socioekonomického zařazení. Základním východiskem pro řešení situace platí ve všech zmiňovaných případech ujištění rodiče, že je ve vztahu důležitým článkem. Učitel využívá své odbornosti v pedagogice a rodič je prvním učitelem svého dítěte, jeho první nejbližší a nejdůležitější osobou.

Jedním z klíčových problémů začínajícího učitele ve spolupráci s rodiči dětí, žáků je otázka **důvěry**. A to důvěry učitele v sebe sama, tedy sebedůvěry, ale i důvěry rodiče směrem k učiteli a učitele směrem k rodiči.

Jak si může začínající učitel posilovat sebedůvěru pro spolupráci s rodiči?

Například:

- ✓ Přijme sebe samého se svými silnými a slabými stránkami.

Je schopen odhalit a akceptovat, v čem je dobrý a co mu naopak činí problémy. (*„Možná ještě neumím přiměřeně komunikovat s rodičem, umím však dobře motivovat děti, žáky ve výuce. A na tom bych mohl postavit komunikaci s rodičem ve vztahu k jeho dítěti.“*)

- ✓ Připomíná si své dosavadní úspěchy.

Pracuje s tím, co se mu ve spolupráci dosud povedlo. (*„Dnes z toho povídání s maminkou nemám dobrý pocit, ale setkání s rodiči ve třídě proběhlo bez problémů, vše jsme probrali, nenastala žádná kolize. Takže od toho se odrazím.“*)

- ✓ Studuje.

Průběžně hledá inspirace, poznatky, informace, které mu pomohou pomoci v tom, jak s rodiči spolupracovat. (*„Musím opět nahlédnout do literatury a najít další možné strategie, jak komunikovat s problematickými rodiči. Musím zajít do knihovny.“*)

- ✓ Obklopuje se pozitivně laděnými lidmi.

Setkává se a konzultuje s kolegy, kteří mají dobré zkušenosti ze spolupráce s nimi a daří se jim s rodiči kooperovat. (*„Kolegyně z vedlejší třídy je fajn, ale to její nekonečné stěžování si na rodiče není pro mne.“*)

- ✓ Neodmítá komplimenty.

Přijímá pozitivní zpětnou vazbu na svou osobu, vzhledem ke svému chování. (*„Ano, toto jsem zvládl dobře. Je skvělé a mám radost, že si toho všimli i rodiče.“*)

- ✓ Hledá pozitiva i ve věcech, které jdou jinak, než si přeje.

Uvažuje, jak se poučit z negativní zkušenosti. V čem jej má daná zkušenost posílit, k čemu ho má nasměrovat, případně v čem ho má změnit. („*Tato strategie s tatínkem se mi neosvědčila. Bylo to vcelku nepříjemné, ale co mi to mělo přinést? Musím na to jít příště jinak. Určitě bude líp.*“)

To, co se má udržovat mezi rodinou a školou, učiteli a rodiči je **důvěra**. Jeden z nejznámějších současných sociologů Giddens (1998) ji definoval příznačně jako **důvěřivost v, nebo spoléhání se na, určitou vlastnost nebo atribut osoby nebo věci, či pravdivost určitého tvrzení**. Důvěra je základem každého vztahu, rodiče se musí spolehnout na učitele – odevzdávají mu to nejvzácnější, co mají. Učitelé naopak musí věřit rodičům. Je to bazální parametr spolužití, kooperace, vztahu – je založen na víře, očekávání, že ten druhý mi nebude úmyslně ubližovat, poškozovat mne a bude jednat v mém zájmu.

Již při uvažování nad situací, že rodič zanechá při vstupu do školy své dítě s pro něj prakticky cizím člověkem – učitelkou, učitelem. Musí věřit, že je tím erudovaným pracovníkem, který ví, jak s dítětem jednat. Učitel je zároveň reprezentantem instituce školy, předpokládá se tedy, že pokud rodič důvěřuje správním autoritám (město, obec, právnická osoba), důvěřuje tím ti samotnému učiteli. Rodiče mají vcelku omezené informace o učiteli třídy, kterou bude jejich dítě navštěvovat. Před vstupem do školy si rodiče mohou zjistit různé informace (a mnozí to také dělají - od známých, kteří třeba mají s daným pedagogem zkušenosti), nebo si přečíst různá doporučení, hodnocení. Avšak tyto informace nejsou téměř vždy úplné a rodiče jsou „nuceni“ důvěřovat tomu, že učitel se k jejich dítěti bude chovat laskavě a spravedlivě (Khodyakov, 2007). To je pro učitele obrovská zodpovědnost.

Úkoly, otázky, podněty k zamyšlení ...

- *Uvažujte nad tím, v jaké situaci se v souvislosti s důvěrou ocitá rodič dítěte prvně nastupujícího do mateřské školy, nebo 1. ročníku základní školy. Jak byste mu tuto situaci mohli ulehčit?*

Například:

- ✓ řeknu mu něco o sobě – o svých zájmech, názorech
- ✓ poskytnu mu důkazy o tom, jak pracuji s jeho dítětem
- ✓ protože vím, že rodič potřebuje mít mnohem více informací o jeho pobytu ve škole (především v prvních týdnech po nástupu do školy), podpořím množství informačních kanálů, častěji s ním hovořím
- ✓ ....
- ✓ ....

3.2 Co očekávají učitelé

Bylo by naivní se domnívat, že učitelé přistupují ke spolupráci s rodiči bez očekávání od rodičů i od spolupráce s nimi. Štech (1994) už dávno připomněl, že postavení rodičů i učitele je shodné v tom, že obě strany jsou vlastně vydány na milost a nemilost dítěti, protože jen ono může svými výsledky potvrdit jejich sebeobraz: v případě rodičů ten rodinný, v případě učitelů profesionální. Syslová a kol. (2016) vidí pozitivní budování partnerského vztahu mezi rodičem a učitelem v sebe prezentaci učitele jako vstřícného a pohodového učitele, který se komunikaci s rodiči nevyhýbá a je schopen se projevovat jako odborník, diplomat a zároveň jako člověk citlivý a vstřícný pomoci v zájmu dítěte.

V odborné, ale i laické diskusi se nezdá, v souvislosti s očekáváními, hovoří o rozdělení **úkolů mezi rodinu a školu**. Nejčastěji se deklaruje členění, podle kterého vzdělávání spočívá na bedrech školy, zatímco výchovné snažení

je především úkolem rodiny. O toho se pak mohou odvíjet i jejich vzájemná očekávání.

Jedním z prvních velkých výzkumů v problematice spolupráce školy a rodiny byl po změně politických poměrů v devadesátých letech minulého století výzkum Rabušicové a Pola (1996). Autoři kromě jiného poskytli obraz o tom, jaká jsou očekávání reprezentantů obou stran, když uvádějí:

➤ **očekávání rodičů vztahující se ke škole a k učitelům:**

- chci poradit, co mám dělat, když s dítětem není něco v pořádku;
- chci, aby učitel měl moje dítě rád;
- učitel má dítě naučit vše bez domácích úkolů a bez problémů;
- učitel má vyřešit problémy ze školy ve škole;
- učitel má zprávy o dítěti podávat soukromě a taktně;
- učitel má být ve všem spravedlivý;
- ať škola neobtěžuje a nezatěžuje rodiče;
- očekávám, že učitel vše naučí dítě ve škole a nemám to za něj dělat já doma...

➤ **očekávání učitelů vztahující se k rodičům:**

- učitelé od rodičů očekávají ochotu řešit společné problémy;
- vytváření pozitivního rodinného prostředí;
- péče o práci svých dětí a jejich kontrolu;
- zajištění toho, aby děti nosily do školy pomůcky;
- zájem o setkávání s učitelem;
- plnění požadavků učitele atd.

I po více než dvaceti letech dnes můžeme konstatovat, že k zásadním změnám v těchto přístupech nedošlo. Nepochybně se však nějaké rozdíly najdou.

Úkoly, otázky, podněty k zamyšlení ...

➤ *Zamyslete se nad tím, co byste do svého seznamu očekávání učitelů od rodičů dopsali?*

Například:

- ✓ objektivní pohled na své dítě
- ✓ důvěru v práci učitele
- ✓ .....

4 PROSTOR MEZI RODINOU A ŠKOLOU, MEZI UČITELI A RODIČI

– jak a čím je možné ho zaplnit a využít

V této části chceme uvažovat o tom, jak spolupráci školy a rodiny, učitelů a rodičů rozvíjet, jakými cestami je možné spolupráci realizovat. **Formy spolupráce** rodiny a školy, učitelů a rodičů jsou různorodé a jejich aplikace se odvíjí od konkrétního prostředí školy, charakteru a možností všech aktérů. I této problematice forem spolupráce jsme se věnovali ve studijní opoře (*Strategie školy při rozvíjení spolupráce s rodiči*, 2015), kde jsme nejčastější formy spolupráce podrobně popsali.

4.1 Koncept rozvíjení vztahu a spolupráce

Pro potřeby této kapitoly jsme zvolily, z našeho pohledu mimořádně užitečný **koncept pro rozvíjení vztahu a spolupráce školy a rodiny, učitelů a rodičů**. Jde o koncept z pera T. Bulla (1989), který i po mnoha letech hodnotíme jako jednoduchý, relativně dobře uplatnitelný i v našich podmínkách a hlavně logicky strukturovaný. Domníváme se, že pro začínajícího učitele může mít vysokou edukační hodnotu, může mu pomoci chápat a posuzovat, kam se už ve spolupráci dostal a kam ještě může směřovat. Autor uvádí 5 kroků, respektive procesů, jejichž naplňování vede k optimálním vztahům školy a rodiny, dokonce s vizí dosahování úrovně partnerství.

Jedná se o následující kroky, které vám dále podrobněji popíšeme a nabídneme pohled na to, jak je možné na jednotlivé procesy nahlížet a naplňovat je. Jsou jimi:

1. INFORMOVÁNÍ
2. VYSVĚTLOVÁNÍ
3. POZOROVÁNÍ
4. PARTICIPACE
5. ROZHODOVÁNÍ.

4.1.1 Informování

Škola a učitel musí rodiče informovat – o dětech, jejich výsledcích, úspěších i neúspěších dosahovaných ve škole, o kvalitě a charakteru vztahů dítěte v kolektivu, také o svých didaktických postupech, strategiích či využívaných prostředcích. Samozřejmě, že důležité je poskytovat i ostatní informace ohledně celkového provozu školy, jejich zaměstnancích, jejich problémech i úspěších.

Být informován je základní právo rodiče ve vztahu ke škole a tato povinnost školy má i své legislativní ukotvení v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)⁵, v platném znění. Dalším klíčovým dokumentem je Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (2018, s. 34-35), ve kterém se uvádí hlavní oblasti spolupráce, s akcentem na efektivitu spoluúčasti rodičů na předškolním vzdělávání, pokud:

- *„Ve vztazích mezi zaměstnanci školy a rodiči panuje oboustranná důvěra a otevřenost, vstřícnost, porozumění, respekt a ochota spolupracovat. Spolupráce funguje na základě partnerství.*

---

⁵ dále jen školský zákon

- *Učitelé sledují konkrétní potřeby jednotlivých dětí, resp. rodin, snaží se jim porozumět a vyhovět.*
- *Rodiče mají možnost podílet se na dění v mateřské škole, účastnit se různých programů, podle svého zájmu zde vstupovat do her svých dětí. Jsou pravidelně a dostatečně informováni ovšem, co se v mateřské škole děje. Projevili zájem, mohou se spolupodílet při plánování programu mateřské školy, při řešení vzniklých problémů apod.*
- *Učitelé pravidelně informují rodiče o prospívání jejich dítěte i o jeho individuálních pokrocích v rozvoji i učení. Domlouvají se s rodiči o společném postupu při jeho výchově a vzdělávání.*
- *Zaměstnanci školy chrání soukromí rodiny a zachovávají diskrétnost v jejich svěřených vnitřních záležitostech. Jednají s rodiči ohleduplně, taktně, s vědomím, že pracují s důvěrnými informacemi. Nezasahují do života a soukromí rodiny, varují se přílišné horlivosti a poskytování nevyžádaných rad.*
- *Mateřská škola podporuje rodinnou výchovu a pomáhá rodičům v péči o dítě; nabízí rodičům poradenský servis i nejrůznější osvětové aktivity v otázkách výchovy a vzdělávání předškolních dětí.“*

V primárním vzdělávání se opíráme o podmínky spolupráce školy a zákonných zástupců v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání (2017), ve kterém je úlohou školy zabezpečit:

- *„Funkční a neustále aktualizovaný systém informací směrem k žákům, k učitelům, k vedení školy, k zákonným zástupcům žáků, partnerům školy a mezi jednotlivými aktéry vzdělávání navzájem.*
- *Setkávání se zákonnými zástupci žáků a jinou veřejností (např. školskou radou) – seznamování se záměry školy, s cíli, způsoby výuky,*

hodnocením žáků, s pravidly života školy, vzájemné hledání řešení problémů žáků týkajících se jejich výchovy a vzdělávání.

- *Vzdělávací strategie otevřené vůči zákonným zástupcům žáků.*
- *Prostor pro vznik a fungování samosprávného orgánu zákonných zástupců žáků.*
- *Prostor pro setkávání učitelů se zákonnými zástupci žáků.*
- *Školní poradenství pro zákonné zástupce žáků ve výchovných otázkách, otázkách učení žáků, včetně problematiky podpůrných opatření.*
- *Informace o jednotlivých žácích potřebné pro individuální formy vzdělávání.*
- *Možnost účasti zákonných zástupců žáků ve výuce a na výchovných a vzdělávacích činnostech organizovaných školou.*
- *Vytváření společenských vztahů školy a veřejnosti.“*

Zásadním dokumentem je ovšem Školní vzdělávací program dané školy, také Školní řád ustanovující mimo jiné i práva rodiče (zákonných zástupců) na:

- *svobodnou volbu školy pro své dítě,*
- *informace o průběhu a vzdělávání dítěte ve škole,*
- *informace o škole podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, v platném znění,*
- *možnost nahlížet do výroční zprávy, pořizovat si z ní opisy a výpisy,*
- *právo na vzdělávání v jazyce národnostní menšiny, a to za podmínek stanovených v § 14 školského zákona, v platném znění,*
- *informace a poradenskou pomoc školy nebo školského poradenského zařízení v záležitostech týkajících se vzdělávání podle školského zákona,*

- právo dětí se speciálními vzdělávacími potřebami na vzdělávání, jehož obsah, formy a metody odpovídají jejich vzdělávacím potřebám a možnostem, na vytvoření nezbytných podmínek, které toto vzdělávání umožní, a na poradenskou pomoc školy a školského poradenského zařízení,
- volit a být voleni do školské rady,
- vyjadřovat se ke všem rozhodnutím týkajícím se podstatných záležitostí vzdělávání žáka,
- požádat o přezkoušení nebo komisionální přezkoušení žáka.

Další dokumentací školy, která vysvětluje, podává informace o dítěti, nebo je směřována k rodiči/zákonnému zástupci, je dokumentace spojená s evidencí dětí, žáků; doklady o přijímání dětí, žáků ke vzdělávání; dokumentace o průběhu vzdělávání a jeho ukončování. Dalšími dokumenty, ve kterých figurují informace od rodičů/zákonných zástupců jsou třídní knihy; žákovské knížky/elektronické žákovské knížky; školní matrika; knihy úrazů a záznamy o úrazech. Jedná-li se o dítě se specifickými potřebami, setkáme se s plánem pedagogické podpory nebo individuálním vzdělávacím plánem dítěte.

Bielezová (2017) doporučuje informovat rodiče o vizích, které obsahuje školní vzdělávací program. Jasně představy o spolupráci jsou důležitým předpokladem, stejně tak tolerance a respekt k odlišnostem. Proto je vhodné seznámit rodiče s plánovanými záměry školy, organizační strukturou a kompetencemi pracovníků. Rodiče by měli být dostatečně s předstihem informováni o akcích pořádaných školou, proto jim předložte alespoň rámcový časový harmonogram školního roku a klíčových akcí školy. Upřímně a jasně vysvětlujte všechny okolnosti v dané třídě (například zařazení dítěte se specifickými potřebami, přítomnost asistenta pedagoga,

dělení třídy na skupiny v jednotlivých předmětech aj.). Sděľujte rodičům zásadní změny, které v souvislosti se školním vzděláváním jejich dítěte vznikly, předcházejte tak problémům. Zabezpečit informovanost rodičů je proto prvním nevyhnutelným krokem k úspěšné spolupráci. Kromě legislativních/dokumentačních východisek přejdeme do roviny praktické a uvedeme několik způsobů, jak předávat rodičům, rodinám informace.

A jak je možné to realizovat?

Dají se využít například tyto možnosti:

- ✓ seznamování s novými dětmi a jejich rodinami;
- ✓ osobní dopis rodičům na začátku školního roku (s výzvou, pozváním ke spolupráci);
- ✓ dotazník (jak může rodič škole pomoci, co může nabídnout);
- ✓ jakékoliv tiskoviny - školní publikace (Informační leták, příručka pro rodiče, bulletin, občasník), nástěnky;
- ✓ školní web, e-mailová pošta; komunikace přes sociální sítě, telefonické rozhovory;
- ✓ elektronický portál pro rodiče;
- ✓ rodičovské sdružení, rada školy, rada rodičů;
- ✓ besídky, oslavy a jiné kulturní akce;
- ✓ dvousměrná písemná zpráva (jednu část napíše učitel, svou zpětnou vazbu doplní rodič);
- ✓ "Den otevřených dveří";
- ✓ setkání (beseda) s odborníkem;

- ✓ rozhovory - při předávání a přebírání dětí;
- ✓ žákovská knížka, notýsek;
- ✓ zápisníky dětí k písemné komunikaci mezi rodiči a učitelem;
- ✓ třídní schůzky, individuální pohovory;
- ✓ konzultační hodiny;
- ✓ návštěvy v rodinách (např. u těch rodičů, kteří nemají na spolupráci čas, v individuálních případech);
- ✓ půjčování odborné literatury a literatury pro děti;
- ✓ zpráva o učebním pokroku dítěte, zprávy o dítěti;
- ✓ portfolio dítěte, zasílání ukázek prací dítěte, pracovní sešity dítěte;
- ✓ přístup rodičů na zasedání zaměstnanců školy;
- ✓ rodičovská kavárna, klub pro maminky a děti, atd.

Úkoly, otázky, podněty k zamyšlení ...

➤ *Položme si banální otázku. Nástěnky - k čemu slouží nástěnky v mateřské škole?*

Kdo a jak často je čte? Opravdu vypovídají o vaší práci? O práci dětí? Reprezentují vás a vaši třídu? Nebo je to jen místo pro vyvěšení jídelníčku a pokynů pro rodiče?

☺ *Je pro rodiče dostupný Školní vzdělávací program / Třídní vzdělávací plán / Plán podpory dětí před vstupem do základní školy?*

☺ *Poskytují nástěnky prostor k prezentaci společných projektů dětí, třídy, ukazují dokumenty zachycující didaktické činnosti, které rodič běžně nevidí?*

☹ *Pokud jsou na nástěnkách vyvěšeny pouze individuální výtvary dětí (např. výtvarné práce, pracovní listy), nevyzývá náhodou nástěnka rodiče ke srovnávání, poměřování, soutěžení?*

4.1.2 Vysvětlování

Snahou je neustále pokoušet se rodičům vysvětlovat, jak probíhají všechny edukační procesy ve škole. Měly by tedy rozumět všemu, co se tam děje. Rodiče se nezdávkou dostávají do situací, v nichž nepřijímají postupy, návrhy a řešení učitelů. Příčina tkví i v nepochopení těchto mechanismů. Rodiče by měli znát například didaktické metody, důvody jejich využití, postupy při hodnocení dětí apod. Tak vzniká reálný předpoklad pro zmírnění vzniku jakýchkoliv nepříznivých situací.

A jak je možné to realizovat?

Dají se využít například tyto možnosti:

- ✓ zapojování rodičů do výuky;
- ✓ e-mailová pošta; komunikace přes sociální sítě;
- ✓ nástěnky;
- ✓ krátké rozhovory – při předávání a přebírání dětí, konzultační hodiny;
- ✓ návštěvy v rodinách (např. u těch rodičů, kteří nemají čas);
- ✓ dopředu dohodnuté řízené diskuse učitelů s rodiči ke zvoleným edukačním problémům, didaktickým postupům apod.;
- ✓ setkání (beseda, přednáška, workshop) s odborníkem;
- ✓ diskuse k novým tématům zařazeným do obsahu vzdělávání;
- ✓ diskuse učitelů s rodiči ke zvolenému titulu z odborné literatury; půjčování odborné literatury;
- ✓ tvořivé dílny, kurzy pro rodiče;
- ✓ přístup rodičů na zasedáních zaměstnanců mateřské školy.

4.1.3 Pozorování

Rodiče by měli dostat možnost nahlédnout do reálného dění ve škole. Jedna věc je znát život ve škole na základě interpretace dítěte či představitelů školy nebo na základě osobních zkušeností z pořádaných akcí. Druhou může být zkušenost, která má náhodný charakter, bude vyjádřením spontánního zájmu rodiče a ochoty učitele ukázat a sdílet procesy a prostředí školy v přímé interakci. Dostat možnost „online“ pozorovat je pro rodiče významným signálem pro rozvíjení efektivní spolupráce. Je rovněž ukázkou suverenity a odbornosti učitele. Pozorovat je ve škole možné cokoliv, nové postřehy a zkušenosti se rodičům nabízejí především při sledování výukových situací.

A jak je možné to realizovat?

Dají se využít například tyto možnosti:

- ✓ dohodnutá hospitace rodičů ve výuce, otevřená hodina;
- ✓ hospitace rodičů bez ohlášení;
- ✓ „Den otevřených dveří“;
- ✓ "Den naopak" (rodiče jako učitelé ve výuce a učitelé jako rodiče);
- ✓ rodiče jako publikum na různých akcích školy;
- ✓ fotografie ze školy dostupné rodičům na školním webu, nebo jiném úložišti;
- ✓ videosekvence ze života školy dostupné rodičům;
- ✓ "Rodiče ve třídě" (společný den dětí, žáku, učitelů a rodičů ve škole);
- ✓ přístup rodičů na zasedání zaměstnanců školy.

4.1.4 Participace

Nabídka školy na participaci ve věcech školních může mít různé formy. Pokud půjdeme do důsledků, škola určitým způsobem participuje na dění v rodině žáka - od jednoduchého a nezáměrného ovlivňování až po plánované a intencionální postupy.

Rodiče se mohou cítit být kontrolováni ve výkonu své rodičovské role, což nezdědka vnáší do vztahu ke škole nepřiměřené emoce. Všichni rodiče by také měli dostat možnost vstupovat do školy a pomáhat učitelům s organizací různých akcí, přípravou výukových materiálů, materiální podporou apod. Snahou je nabídnout rodičům příležitosti pro aktivní podílení se na životě školy.

Zapojení rodičů do vzdělávání dětí je v mnoha zemích Evropské unie považováno za jeden z nejdůležitějších nástrojů vzdělávací politiky pro zlepšení zdravého vývoje a učení dětí. Dosavadní výzkumy ukazují, že zapojení rodiny do vzdělávání a dění ve škole má spojitost s pozdější úspěšností dětí a celkovým socio-emocionálním vývojem dítěte. (Syslová, Borkovcová, & Průcha, 2014).

Na úrovni preprimárního a primárního vzdělávání se zapojení rodičů do vzdělávání jeví jako jeden z nejdůležitějších argumentů pro:

- ustanovení rodičovských práv přidělujících rodičům primární odpovědnost za optimální rozvoj dítěte;
- přesvědčení, že rodiny prokazují takový signifikantní vliv na rozvoj dítěte, že mohou vhodně podporovat a posilovat efekty školního (předškolního) působení;
- princip občanské participace v komunitních institucích (Průcha, 2009, s. 320).

Stále poukazujeme na význam spolupráce, zapojení rodičů do vzdělávání svého dítěte, potřebu nastavit optimální podmínky pro participaci rodičů na dění ve škole. V této nelehké úloze školy potřebují rodiče dostat příležitost porozumět čím, proč a jak se škola zabývá, aby mohli adekvátně reagovat a pomáhat. Společné působení školy a rodiny může zmenšovat rozdíly mezi oběma prostředími a zároveň posilovat rozvoj dítěte i sebevědomí rodičů v péči o ně.

Dle výzkumů můžeme argumenty pro angažovanost rodiny do dění školy rozčlenit na tři základní skupiny:

1. Škola by měla rodičům nabízet participativní role, v jejímž rámci by mohli doplňovat práci učitelů a dalších profesionálních pracovníků. Rodiče tak mohou hlouběji porozumět procesům výchovy a následně lépe zvládat svou roli ve výchově a vzdělávání svých dětí. Stejně tak mají rodiče právo hrát důležitou roli při formulování politiky školy.
2. K profesionální odpovědnosti školy patří navazovat s rodinami těsnější pracovní vztah.
3. Zapojení rodičů má kladný vliv na výsledky dětí a na jejich postoje k učení (Campbell, 1992; Henderson, 1987, in Pol, & Rabušicová, 1998).

A co konkrétního může udělat rodina, rodiče pro rozvoj součinnosti školy, rodiny a dítěte? Následující text věnujeme oblasti, která může být v budování vztahu mezi školou a rodinou zásadní, respektive je pojítkem při přechodu dítěte z mateřské školy do základní školy.

A jak je možné to realizovat?

Dají se využít například tyto možnosti:

- ✓ pomoc rodičů při akcích školy i mimo ni, pomoc při exkurzích, organizování oslav, prezentací, školních konferencí;
- ✓ pomoc při přípravě a tisku výukových materiálů apod.;
- ✓ pomoc při správě školního webu;
- ✓ schránka s návrhy, postřehy (i anonymními);
- ✓ dvousměrná písemná zpráva;
- ✓ pomoc rodičů při samotném vyučování (například skupinovém, projektovém, badatelském);
- ✓ rodiče jako učitelé;
- ✓ zapojení rodičů do domácí přípravy dítěte;
- ✓ škola poskytne prostor pro setkávání rodičů – zájmové (jóga, cizí jazyk, ruční práce), svépomocné skupiny (např. matky samoživitelky, matky dětí s individuálními potřebami);
- ✓ využívání profesních schopností a specializace rodičů;
- ✓ finanční či jiná materiální podpora od rodičů.

Zahraniční literatura odráží odlišné vzdělávací systémy jiných zemí a tudíž i specifické formy spolupráce s rodinou, přesto je zapojení rodiče vnímáno jako správná investice do vzdělávání dítěte, a to i přes značné množství času, který je těmto aktivitám potřebné věnovat. Latunde (2017) uvádí porovnání mezi tradičním a netradičním pojetím zapojení rodičů, rodiny do edukace dítěte:

dobrovolnictví	dobrovolnictví na dálku (zasílání kopií materiálů pro děti, organizace výletů)
účast na schůzkách	rodičovské skupiny – vytváření programů, aktivit pro děti
rodičovské schůzky	ukázkové hodiny – ukázky metod a strategií učitele; rodiče zajišťují povzbuzování dítěte; směřování vzdělávání k budoucímu úspěchu
fundraising, sponzoring	rodiče diskutují (i s dětmi) o potřebách učení a vzdělávání
pomoc v domácí přípravě	rodiče podporují čtení, podporují vůli dítěte
vytváření prostoru pro podporu domácí přípravy	rodiče vytváření aktivity mimo školní vyučování, které podporují vzdělávání (zájmové aktivity, tutorství, kulturní akce, workshopy)
informování rodičů o pokroku/prospěchu dítěte, žáka	podpora a aktivní zapojení rodiče dítěte se specifickými potřebami či problémy do vzdělávacího procesu dítěte
účast na akcích školy	rodiče hájí zájmy školy, podporují vzdělávací aktivity školy, spolurozhodují o plánu školy, pomáhají s učením v domácím prostředí a mohou se stát spolu-učiteli ve třídě

Úkoly, otázky, podněty k zamyšlení ...

➤ *Uvažujte, jak byste v otázce vstupu do školy, do nové role (školáka) v dané oblasti postupovali:*

- ✓ Jak mohu jako učitel podpořit rodičovo uvažování nad jeho možností přispět k rozvoji potenciálu dítěte ještě před nástupem do školy?
- ✓ Jako mohu jako učitel pomoci rodiči pochopit náročnost nové role „školáka“ ve všech aspektech?
- ✓ Jak se mohou rodiče zapojit do domácí přípravy dítěte na vyučování?
- ✓ Jakým způsobem mohou rodiče spolupracovat s třídní učitelkou, se školou?
- ✓ Jak pomohu rodiči pochopit náročnost nové role „školáka“ ve všech aspektech?
- ✓ Jakými strategiemi mohou rodiče rozvíjet dítě po stránce sociální, kognitivní i afektivní?
- ✓ Jak nabídnout rodiči možnost další spolupráce nad rámec zájmů vlastního dítěte (participace, sponzoring)?
- ✓ ....

➤ *Jak mohou učitelé usnadnit adaptaci dítěte na školu?*

Například:

- ✓ spolupracovat s mateřskou školou, uspořádat společnou akci na podporu spolupráce mezi školami s cílem usnadnění přechodu dítěte z mateřské školy do základní školy;
- ✓ vést zápis do základní školy méně formálně, za přítomnosti budoucí učitelky 1. třídy;
- ✓ snažit se navázat příjemnou atmosféru a pozitivní komunikaci s rodiči
- ✓ snažit se od prvních dní porozumět individualitám dítěte, sdělovat rodiči věcně a jasně přednosti i nedostatky dítěte tak, aby došlo k pokrokům dítěte, případně rodiči doporučit pomoc, radu;

- ✓ nezatěžovat rodinu zbytečnými úkoly a požadavky, zejména na začátku školní docházky, než si děti i rodiče zvyknou na nový režim a způsob učení.
- ✓ ....

4.1.4 Rozhodování

Škola by měla vytvářet příležitosti, aby se rodiče mohli zapojit do rozhodovacích procesů v rámci různých záležitostí školy. Dosáhnout takového stavu, ve kterém skutečně půjde o sdílení moci a odpovědnosti, je nejnáročnější etapou rozvíjení jisté kvality vztahu mezi školou a rodinou.

Školský zákon popisuje povinnosti a práva Školské rady, která podíl rodičů na rozhodování umožňuje. Školská rada je orgán školy, který umožňuje zákonným zástupcům, pedagogickým pracovníkům školy a zřizovateli podílet se na správě školy. Školská rada se například vyjadřuje ke školním vzdělávacím programům, schvaluje výroční zprávu o činnosti školy, školní řád, pravidla pro hodnocení výsledků vzdělávání žáků v základních a středních školách, dále se podílí na zpracování koncepčních záměrů rozvoje školy, projednává návrh rozpočtu školy a projednává inspekční zprávy České školní inspekce aj. Povinnost zřídit školskou radu má pouze základní škola, veřejná mateřská škola tuto legislativní povinnost nemá. Možným úskalím může být pouze formální vstup rodiče do školské rady bez zájmu a cíle rozvíjet danou školu. Tím pádem se objevuje neochota aktivně se zapojit do rozhodování v klíčových záležitostech školy, nebo při projednávání otázek ke kurikulu školy.

V této oblasti mají rodiče již omezenější možnosti participace, jsou často spojeny s vyššími zájmy školy, jednání probíhají na úrovni vedení školy. Přesto je možné hledat příležitosti pro participaci rodičů na chodu školy.

A jak je možné to realizovat?

Dají se využít například tyto možnosti:

- ✓ zasedání a diskuse nad závěry rady školy;
- ✓ zasedání a závěry rodičovského sdružení nebo rady rodičů;
- ✓ přístup rodičů na zasedáních zaměstnanců mateřské školy;
- ✓ autoevaluační činnost školy - dotazníky, ankety, rozhovory.

Úkoly, otázky, podněty k zamyšlení ...

- Vraťte se k jednotlivým krokům pro rozvíjení spolupráce a možnostem, jak ji realizovat. Proveďte analýzu těchto možností ve vztahu ke svým možnostem a zkušenostem, podmínkám školy a charakteru vašich rodičů.

Například:

- ✓ Co jsem už s rodiči dělal, co jsem s nimi ještě nerealizoval.
- ✓ Co si umím představit, že bych s nimi v blízké budoucnosti zkusil.
- ✓ Co se mi jeví jako skvělý nápad.
- ✓ Co se mi jako relativně lehce realizovatelné, co se mi jeví jako nevládnutelné až absurdní.

5 NĚKOLIK PRAKTICKÝCH NÁMĚTŮ KE SPOLUPRÁCI ŠKOLY A RODINY

– s čím je možné se v spolupráci s rodiči setkat a jak to řešit

---

V závěrečné kapitole se budeme věnovat spíše praktickým radám, námětům a příkladům řešení vybraných situací z pedagogické praxe, se kterými se začínající učitel může v rámci komunikace a jednání s rodiči setkat.

5.1 Začínáme komunikovat s rodiči

K prvnímu kontaktu učitele a rodiče dochází zpravidla ještě před nástupem dítěte do mateřské školy, nejčastěji po předchozím rozhovoru s ředitelem školy při řešení přijetí dítěte do mateřské školy. Pokud je dítě do mateřské školy přijato, rodiče se blíže seznamují s učitelem při osobním jednání nebo na prvních společných třídních schůzkách. Tyto jsou organizovány ještě před zahájením školního roku, kdy probíhá tzv. informativní schůzka, na které učitel sdělí důležité informace ohledně stravování, plateb školného, oblečení a pomůcek pro pobyt v mateřské škole. Mateřské školy si organizují první schůzky s rodiči vcelku individuálně. První schůzka tak startuje vzájemnou komunikaci, určuje směr a intenzitu potencionálního partnerského vztahu. Časté bývají také jednorázové akce „Den nanečisto“, „Den pro nové děti“, pořádané před zahájením školního roku. V tento den mohou přijít děti do mateřské školy s rodiči, zůstat po určitou dobu ve třídě s ostatními dětmi a učitelem mateřské školy.

Příklad z praxe 3

Program informativní schůzky s rodiči nových dětí v mateřské škole:

1. Uvítání, představení zaměstnanců školy.
2. Stručné představení koncepce školy, vzdělávacího programu.
3. Cíle spolupráce MŠ a ZŠ, společné akce.
4. Informace třídních učitelů - pobyt v mateřské škole, pomůcky apod.
5. Informace o platbách, stravování, další služby školy.
6. Plán akcí a aktivit mateřské školy.
7. Nabídka vzdělávacích kurzů pro dospělé.

Díličí informace k jednotlivým bodům:

- Představení všech zaměstnanců školy, předání důležitých kontaktů, informační systém školy.
- Popis a charakteristika školy.
- Hlavní cíle školy, koncepce rozvoje školy.
- Představení cílů školního vzdělávacího programu - strategie a vybrané metody, formy vzdělávání.
- Nabídka akcí pro děti a rodiče.
- Možnosti zapojení rodičů do programu mateřské školy (akce, sponzoring, výpomoc aj.)
- Různé, diskuse, otázky a odpovědi.

Úkoly, otázky, podněty k zamyšlení ...

- *Upravte pozvánku na webových stránkách podle podmínek vaší základní školy.*

Vážení rodiče,

nový školní rok s dětmi zahájíme dne 1. 9. 2019 v naší 1. třídě v základní škole xy. První třídní schůzka proběhne 5. 9. v 16.30 v 1. třídě. Ráda bych vás seznámila se svými záměry a cíli, které jsem si předsevzala pro tento školní rok. Chtěla bych vás seznámit s tím, jak chci s dětmi pracovat, co nás čeká za akce a projednat naši vzájemnou spolupráci.

Pokud se nebudete moct dostavit, můžeme se individuálně domluvit na setkání, kde bych Vás informovala o důležitých informacích z třídní schůzky. Dále přikládám seznam pomůcek, vybavení pouzdra, požadavky na platby atd.

Pro zájemce bude od září realizovaný Matematický kroužek (Hejného metoda), podrobnější informace jsou na hlavní stránce.

Pokud byste měli nějaké nejasnosti nebo dotazy, jsem Vám dostupná na e-mailu xy.

Budu se těšit na Vás a Vaše děti v září.

Krásné léto, Jana Nováková, třídní učitelka 1. třídy

(upraveno, zdroj: <https://zsjarov.cz/index.php/3-a>)

Třídní schůzka - příklad v základní škole

Feřtek (2011) radí, abychom s rodiči hovořili jako s rovnoprávnými partnery s respektem k jejich důstojnosti. V komunikaci s rodičem jednejte přímo s rodičem, ne prostřednictvím dítěte, ačkoli se o něj může jednat. Snažte se názory, dotazy a kritiku nebrat jako útok na svou osobu. Pak dosáhnete toho, že rodiče vás budou považovat za profesionály, odborníky, do školy budou vstupovat s dotazem, ne s cílem bojovat.

Jak vést třídní schůzku s rodiči? Jaké máme možnosti?

- ✓ individuální pohovor s rodičem;
- ✓ společná třídní schůzka všech rodičů;
- ✓ triáda - rodič-dítě-učitel;
- ✓ pohovor s rodičem, učitelem a ředitelem (školním psychologem, vychovatelem apod.).

Prostředí připravte tak, aby se rodič ve škole cítil bezpečně, ne pod drobnohledem školníka či ředitele. Společný čaj či káva mohou pomoci odstranit první komunikační bariéry. Nekomentujte prospěch dětí před ostatními rodiči, nesrovnávejte a nevytvářejte žebříčky prospěchu či

chování dětí. Každý rodič potřebuje dostat informace pouze o svém vlastním dítěti.

Příklad z praxe 4

Příklad zápisu programu třídní schůzky na základní škole

Školní rok:

Třída:

Datum, čas:

Přítomni:

Hlavní program:

1. Prezence - podpis rodičů.
2. Poskytnutí informace o výběru školy- přechod na II. stupeň ZŠ.
3. Prospěch a chování za 3. čtvrtletí, individuální pohovory.
4. Diskuse.
5. Závěr, poděkování.

Dílčí náplň individuálních pohovorů:

- prospěch a chování žáka za dané období;
- aktuální učivo, upozornění na zlepšení či doporučení pro rodiče pro práci doma;
- akce do konce školního roku;
- podpora rodiny při překonávání obtíží, spolupráce a konzultace;
- projednání změn v osobních údajích;
- další dle dotazů rodičů, řešené otázky rodičů a odpovědi.

5.2 Co rodiče skutečně zajímá o dítěti, o škole

Škola nejsou jen známky, výsledky. Třídní schůzka je prostředkem k získání relevantních informací o pokroku dítěte, ne jeho neúspěších, nezdarech. Na druhou stranu je to příležitost pro učitele, aby se mohl zeptat na zkušenosti z pohledu rodiče. Zajímat se učitel může o to, jak řeší podobné situace rodič s dítětem doma, jaké strategie k tomu využívá. Takto získané informace mohou pomoci oběma stranám a nejvíce pak samotnému dítěti.

Třídní schůzky jsou pravděpodobně nejdůležitější komunikační interakcí mezi školou a rodiči. Je to jedna z možností, jak prezentovat školu, svou práci a poukázat na kvality učitelovy práce. Třídní schůzky jsou událostí k utváření školního společenství, je to jistý druh fóra, ve kterém rodič dostává příležitost se zeptat, dostat radu či informaci a učitelé mohou podat stanoviska před většinou, nikoli jen jednotlivci (Čapek, 2013).

- ✓ Učitel je před rodiči reprezentantem školy, jeho rolí je smýšlet, vyjadřovat se jako odborník ve svém oboru, což vyžaduje jisté komunikační, konzultační a diagnostické kompetence. Začínající učitel si ve vztahu k rodičům může při plánování konceptu třídních schůzek pokládat otázky, které může diskutovat se zkušenějšími kolegy:
  - ✓ Jaká témata rodiče nejčastěji řeší s třídními učiteli?
  - ✓ O řešení kterých témat s třídním učitelem rodiče stojí?
  - ✓ Které způsoby spolupráce rodiče preferují?
  - ✓ Co by se mělo změnit v přístupu učitele k rodičům žáků?
  - ✓ Jaké změny, inovace navrhuji rodiče v organizaci třídních schůzek (forma frekvence, hodina, způsob předávání informací)?

Vyhnout se situaci jednání „mezi dveřmi“, na chodbě či cestou na vycházku, nabízí řešení v podobě stanovení **konzultačních hodin** učitele. Učitelé si stanoví den a hodinu, ve kterých budou mít skutečně volný čas a prostor věnovat se dotazům rodičů. Cílem konzultačních hodin je určení přesné doby, ve které je učitel dostupný, není přerušován jinými pracovními povinnostmi či požadavky ostatních, nemá v té době poradu či dokonce nevykonává přímou pedagogickou činnost u dětí.

Pro veškerá setkání s rodiči platí jednoduché pravidlo – **pravidlo připravenosti**. Pokud se jedná o konzultaci ohledně vzdělávacích pokroků dítěte, učitel si může připravit:

- ✓ vstupní záznamy o dítěti, záznamy z pozorování;
- ✓ portfolio dítěte;
- ✓ záznamy o dítěti zahrnující základní diagnostickou činnost (kresba postavy, produkty dítěte, pracovní listy a další související dokumenty s diagnostikováním dítěte).

V případě informování o vzdělávacích výsledcích žáka pak:

- ✓ žákovskou knížku žáka;
- ✓ individuální (samostatnou) práci žáka;
- ✓ podklady písemných prací, sešity a pracovní listy;
- ✓ zápis z minulého jednání (pokud bylo);
- ✓ pedagogickou diagnostiku žáka učitelem;
- ✓ pracovní portfolio žáka;
- ✓ poznámky od ostatních učitelů;
- ✓ v individuálních případech plán pedagogické podpory nebo individuální vzdělávací plán (Bréda, Čapek, Dandová, & Kendíková, 2017).

5.3 Jak jednat s rodiči

Již víme, že rodiče považujeme za partnery učitele a školy, přesto v některých případech i rodiče potřebují radu, pomoc či podporu. Učitelé by se této role neměli vzdávat, naopak, učitel by si měl uvědomit, jak náročná a vyčerpávající je výchova dítěte a jak by učitel mohl napomoci spolupráci rodiny se školou svou vlastní podporou a pomocí.

I přes případné řešení nepříjemných záležitostí je vždy dobré vyzdvihnout **pozitiva** (ať již ve vztahu k dítěti a jeho pokrokům nebo v souvislosti s řešením problému). Stanovením pravidel, posilováním pozitivních vztahů ve třídě a uznáním, respektem dokazujícím upřímný zájem o žáka nedochází tak často k problémům. Současně je potřebné seznámit s přijatými pravidly třídy i rodiče a požádat je o jejich součinnost v jejich dodržování a respektování.

Úkoly, otázky, podněty k zamyšlení ...

➤ Promyslete si přípravu na jednání s rodičem určitého typu:

- ✓ rodič žádá o radu
- ✓ rodič potřebuje vysvětlení
- ✓ rodič se neumí zeptat a řeší to svým vlastním specifickým způsobem (agresivní rodič, rodič má problém, ale nedokáže jej sám řešit)
- ✓ rodič zasahující do kompetencí učitele
- ✓ rodič jako sponzor
- ✓ rodič jako člen školské rady
- ✓ rodič jako expert, poradce
- ✓ rodič jako vedoucí zájmového kroužku.

5.3.1 Základní metodika vedení rozhovoru

Společenská komunikace je podmíněna základními otázkami (Rýznar, 2008):

- Kdo** – to říká, z jaké role a pozice hovoří.
- Co** – chceme sdělit, přesvědčit či získat (volba obsahu a jazyka).
- Komu** – osoba nebo cílová skupina.
- Proč** – důvody, motivace.
- Jak** – prostředky, způsoby a forma, srozumitelnost.
- Kdy** – časové hledisko, v jaké době a co situačně předcházelo.
- Kde** – v jakém prostředí, před jakými lidmi, za jaké situace.

Být úspěšný v komunikaci znamená zvládat své vlastní emoce, racionálně uvažovat a být schopen úsudku na základě naslouchání a snaze porozumět druhé straně. Osobnost učitele, která je schopna erudovaně jednat s rodiči, je klíčovým faktorem ve spolupráci mezi rodinou a školou. Velmi také záleží na vhodném prostředí. Rodiče by se měli v prostředí školy cítit neohroženě, bezpečně a vcelku příjemně.

Před každým jednáním/setkáním/schůzkou buďte **vždy připraveni** - zjistěte, ověřte si informace k danému problému, promyslete si strategii jednání a strukturujte si vhodné otázky. Všechny tyto aspekty mají bezprostřední vliv na vlastní postup při vedení rozhovoru.

✓ **zahájení rozhovoru**

Na úvod setkání využijeme pozdrav, oslovení, představení, sdělení cíle jednání. V jednání s různými typy rodičů je vždy potřeba zachovat vstřícnost, být přímý, otevřený, slušný a zdvořilý. Pokuste se navodit rodiči pocit bezpečí tak, aby vnímali, že vám mohou sdělit své starosti a pocity.

✓ **jednání**

Podle situace sběr informací, kladení otázek či jejich zodpovězení - zde je potřebné, aby obě strany měly dostatečný prostor se vyjádřit. Užíváme srozumitelný a vhodný slovník pro komunikaci, věnujeme se obsahu a předčasně nehodnotíme nebo nereagujeme na dílčí vyjádření.

Rozhovor je dialogem dvou a více lidí, není soutěží či arénou pro vzájemné soupeření či napadání, v opačném případě rozhovor ukončete a navrhnete pravidla, která budou obě strany respektovat. Sledujte cíl jednání, směřujte k němu a snažte se efektivně dojít k závěru, konsenzu či dalšímu postupu:

- pojmenujte problém
- podejte jeden specifický příklad k vysvětlení, přiblížení problému

- vyjádřete, jak se cítíte
- řekněte, proč jste zainteresován
- naslouchejte pohledu druhé osoby.

✓ **závěr**

V závěru se obě strany stručně vyjádří k obsahu rozhovoru a je vhodné klíčové body či poznámky písemně zaznamenat a podepsat všemi zúčastněnými. Závěr rozhovoru by měl být využit ke zpevnění kladné motivace, s níž dotazovaný k rozhovoru přistupoval nebo která se u něj v průběhu rozhovoru vytvořila.

V případě složitějších jednání (přestupky, krádeže, šikana apod.) se doporučuje vždy provést jednání s další osobou (např. další učitel, svědek, ředitel školy) a průběh jednání zaznamenávat a následně podepsat všemi zúčastněnými osobami.

V rozhovoru lze využít podle cíle jednání následující typologii otázek:

- uzavřené otázky – směřují k jasnému vyjádření, sdělení souhlasu či nesouhlasu, tyto otázky uzavírají rozhovor;
- otevřené otázky – umožňují vyjádření názoru, postoje, jsou zdrojem informací;
- kontrolní otázky – slouží k pochopení tématu, ptáme se jiným způsobem na totéž;
- testové otázky – prověřují stanovisko, potvrzují stejný postoj jiným způsobem;
- zdvořilostní otázky – oslovení, žádost, uvolnění napětí;
- filtrující otázky – slouží k vytřídění nejasností;
- závěrečné otázky – k pochopení, shrnutí;
- konstatování – slouží k zaplnění prázdných míst v rozhovoru.

V rozhovorech s rodiči můžete dále využít podporujících otázek:

- pro krátký výraz porozumění a zájmu: „Aha, ano, rozumím.“
- pro neutrální žádosti o dodatečnou informaci: „Jak to myslíte?, „Co tím máte na mysli?“
- opakování a sumarizace slov a výrazů rodiče: „Myslíte tím, že...“, „Pociťujete, že...“
- pro žádost o dodatečnou informaci: „Proč si myslíte, že to tak je?“, „Kdy to, prosím, bylo?“
- pro objasnění: „Není mi to jasné.“, „Co tím, prosím, máte na mysli?“.

Úkoly, otázky, podněty k zamyšlení ...

- *Pro efektivní vedení rozhovoru s rodičem je dobré brát v úvahu tyto rady:*

Více poslouvejte, než mluvíte.

Ptejte se na upřesnění.

Nevnucujte svůj názor, neodvádějte pozornost od tématu.

Nemluvte za druhé, neskákejte do řeči.

Užívejte takový jazyk, aby vám osoba rozuměla.

Ptejte se postupně.

Nehodnoťte, nesudte, nekritizujte.

Nesnažte se rozptylovat, ani nerozveselovat.

Neslibujte a planě neutišujte.

Nedávejte neuvážené a rychlé rady.

Vyvarujte se slov: nikdy, vždy, musíte, nemusíte.

Respektujte časové možnosti osoby, zbytečně rozhovor neprodlužujte.

- *Nejčastěji děláme tyto chyby:*

Předstírání zájmu.

Ovládání konverzace, mít „navrch“.

Užívání kritických poznámek.

Obviňování, moralizování.

Slovní útočnost, vulgarita.

Pozor na škatulkování.

Časová tíseň.

Nemístné žerty, ironizování.

(Rýznar, 2010)

5.3.2 Jednání s „problémovými“ rodiči

Pedagogická praxe přináší nejen situace, kdy se proces daří, cítíme se úspěšní, jsme oceňováni za kvalitně odvedenou práci. Čas od času se ovšem dostáváme do nelehkých, neznámých či nepříjemných situací, většinou pramenících z nedostatečné komunikace mezi lidmi či nepochopení lidí navzájem. Každý člověk je individualitou, jedinečně myslící a jednající osobností, pro niž mohou být rozliční lidé odlišně vnímáni. Klademe si tyto otázky – *Kdo je problémový rodič? Jak jej poznat? A jak komunikovat a jednat s takovými rodiči?*

Konflikt můžeme označit jako stav nerozhodnosti, rozpolcenosti, odlišnosti, nemožnosti dělat dvě věci najednou, ale může to být také neschopnost reagovat adekvátně na vzniklou situaci, což přináší úzkost, strach, obavy z nebezpečí nebo rizika. Konstruktivní řešení případného konfliktu znamená následovat tyto kroky:

- ✓ Jasně definování problému.
- ✓ Návrh možností řešení.
- ✓ Hodnocení alternativních řešení.
- ✓ Rozhodování.
- ✓ Hodnocení rozhodnutí.

Úkoly, otázky, podněty k zamyšlení ...

➤ *Na co si rodiče v mateřské škole nejčastěji mohou stěžovat - s čím nejsou spokojeni? K jakým oblastem se nejčastěji rodiče vyjadřují negativně? Jak budete přistupovat k řešení těchto „problémů“?*

- ✓ málo pestrý jídelníček
- ✓ krátká provozní doba
- ✓ špinavé oblečení z pobytu venku
- ✓ nekvalitní vzdělávací nabídka
- ✓ nabídka akcí (kroužky, divadlo, sport)
- ✓ špatné vztahy mezi dětmi ve třídě (s ohledem na vlastní dítě)
- ✓ ztracené oblečení
- ✓ ....

Mezi základní pravidla pro jednání s problematickými rodiči platí:

1. Pravidlo zachování klidu emocí

Při jednání s rodiči je potřebné zvládat své vlastní emoce, nenechat se dostat pod tlak a reagovat impulsivně až agresivně ve snaze okamžitého řešení daného problému. S problémovými jedinci není snadné komunikovat, proto se snažte ovládnout situaci také tím, že si nebudete věci brát osobně, zachováte diplomatickou rovinu konverzace, ovládnete své emoce.

2. Pravidlo možnosti odkladu jednání

Na setkání nemusíme být připraveni, proto přemýšlejte, co je cílem daného setkání a zda bude vhodnější jednání ukončit s cílem dosáhnout více času na přípravu, získat odstup od problému a možnost uklidnit emoce jednajícího, uvědomte si, čeho chcete dosáhnout a čeho chce dosáhnout protistrana. Rozhodněte, zda je nutné změnit chování vůči dané osobě.

3. Pravidlo připravenosti

Při opakovaném konfliktu zjistíte, že se tito lidé chovají velmi podobně nebo dokonce stejně, proto si můžete připravit optimální postup svého jednání,

připravit si podklady, dokumenty či argumenty. Konzultujte s kolegy, poradci.

Tam, kde již kompetence učitele končí, může pomoci školní psycholog. K profesionálním dovednostem školního psychologa patří schopnost „být nad věcí“ a najít konstruktivní způsoby komunikace k ovlivnění postojů rodiče. Konzultace se školním či odborným psychologem může začínajícímu učiteli pomoci v přípravě na jednání s problematickým rodičem, případně vědět, jak předcházet konfliktním situacím.

V jednání s problematickými rodiči, zvláště pokud se nepředpokládá shoda názorů, případně pokud se jedná o sporný případ (důkazy, argumenty, fakta), je možné využít připravený formulář pro zápis z jednání se zákonnými zástupci.

Příklad z praxe 5

Jméno žáka/žákyně: .....

Škola – třída - ročník: .....

Datum: .....

Přítomni: .....

Předmět jednání:
 .....

Návrh školy na řešení potíží:
 .....

Vyjádrění jednotlivých účastníků jednání:
 .....

Závěr jednání – doporučení, výchovná opatření:
 .....

Vyjádrění rodičů: S navrženými opatřeními souhlasím - nesouhlasím.
 Navrhují: .....

Podpisy účastníků jednání:
 .....

5.3.3 Komunikace s rodiči ze (sociálně) znevýhodněného prostředí

Jedním z hlavních cílů školy by měla být podpora sociálně znevýhodněných dětí a snaha o kvalitní komunikaci s jejich rodiči. V každodenní praxi je tento úkol na jednotlivém učiteli, neboť zajišťuje intenzivní a bezproblémový kontakt s rodiči, což ovšem neznamena snižovat na tyto rodiče nároky nebo je jakkoli upřednostňovat. Lépe je dohodnout jasná pravidla, která budou obě strany dodržovat.

Úkoly, otázky, podněty k zamyšlení ...

➤ *Učitel si ze své pozice stanoví kritéria, podle kterých může s rodiči pracovat, doplňte, upravte, navrhnete další dle vlastní zkušenosti či představy o komunikaci s rodiči:*

- ✓ své sympatie či antipatie nebudu dávat najevo, jsem profesionál;
- ✓ mým úkolem je pomoci dítěti, všechny problémy rodiny nedokážu a ani nemohu vyřešit;
- ✓ pro komunikaci s rodičem si vyčlením čas a prostor;
- ✓ rodičům budu vše vysvětlovat trpělivě a především srozumitelně, včetně očekávání, požadavků a úkolů;
- ✓ při vyžadování povinností dítěte/rodiny (domácí úkol, žákovská knížka, platby a zajištění pomůcek) budu důsledný;
- ✓ ....
- ✓ ....

5.3.4 Komunikace v krizových situacích

Krizové situace jsou situace, které vyžadují neodkladné a okamžité řešení. Může se jednat o události ohrožující zdraví, bezpečnost dětí či dospělých, ale také o situace, které se jeví jako psychicky zátěžové. Učitelé se tak mohou setkat se situacemi, kterými jsou svědky či spoluaktéry:

- hádka na pracovišti;

- úraz na pracovišti, ve třídě;
- zpráva o nešťastné události;
- zpráva o výpovědi z pracovního poměru;
- svědek nepříjemné rodinné události atd.

V dané chvíli učitel může dané osobě poskytnout:

- aktuální podporu - vyjádření empatie, důvěry, vyslechnutí;
- pomoc s vyhledáním odborníka;
- trpělivě naslouchat;
- dávat najevo porozumění;
- dát prostor emocím (nechat vyplakat);
- zjistit představu o formě pomoci, která by aktuálně připadala v úvahu.

V situaci, že se krizová situace stane dítěti, žákovi, je u mladších dětí užitečné podporovat instruktivní formy (konkrétní rada, ochrana dítěte). U dospělých osob se snažíme o podporu jejich samostatnosti a přebírání zodpovědnosti za vlastní volbu.

Úkoly, otázky, podněty k zamyšlení ...

➤ Náměty pro otázky rozhovoru při intervenci dítěti/žákovi:

- ✓ Co ti nejvíce pomohlo?
- ✓ Možná znáš někoho, kdo je v podobné situaci jako ty, co mu pomohlo?
- ✓ Co ti teď pomáhá situaci zvládnout?
- ✓ Jak vidí problém tví rodiče (maminka/tatínek)?
- ✓ Kdyby za tebou přišel někdo se stejným problémem, co bys mu poradil?
- ✓ Co se obvykle radí lidem v této situaci?
- ✓ ....
- ✓ ....

5.4 Několik rad na závěr

V případě jakékoliv situace, se kterou se setkáváte poprvé a nevíte si rady:

- ✓ Nezdávejte se požádat o pomoc.
- ✓ Pokud si netroufáte na řešení situace sami, na jednání si pozvěte dalšího kolegu, případně řešte situaci přímo s kompetentní osobou pro tyto záležitosti (ředitel školy).

Snažte se zachytit daný problém již v jeho počátku, nebojte se obrátit na kolegu, ředitele školy. Nemusí jít o vaše profesní selhání, spíše jste neměl/a příležitost ani zkušenost s daným problémem.

Neřešte spory přes email/telefon

To, co nedokážete říct dané osobě do očí, nikdy nepište do emailu nebo neříkejte po telefonu. V emailové komunikaci bez přímé reakce obou stran je v jednotlivých výrocích možné sledovat i odkaz, který chtěl rodič vyjádřit:

- **věcný odkaz** (obsahové hledisko) – jedná se o dotazy konkrétního typu (chybí, chce, hledá informaci);
  - **vztahový aspekt** – vyjadřuje vztah mezi aktéry, jedná se o způsob oslovení, odstup či naopak, postoj k učiteli jako odborníkovi apod.;
  - **aspekt vlastního vyjádření** – řeší pocity, které rodiče vedly k napsání dané zprávy (rodič váhá, není si jistý např. kvalitou školy, zvažuje jinou školu, pocítuje hněv či naštvání);
  - **výzvodový aspekt** – rodič svou otázkou či názorem k něčemu vyzývá (chce, abych...).
- (Syslová, 2016)

Podněty od rodičů neznamenaají problém, berte je spíše jako hypotézy, výzvy či podnět k zamyšlení a reflexi (Syslová, 2016).

Aby se mohl učitel soustředit na kvalitní výkon ve své profesi, je žádoucí, aby byl připraven na náročné situace, měl by vědět, s kým může konzultovat své problémy. Podporu mohou poskytovat jednak vedoucí pracovníci (ředitel školy, zástupce ředitele školy), ale také kolegové učitelé. Další poradenskou pomocí jsou školní poradenská pracoviště, kde působí školní psychologové, školní speciální pedagogové nebo také sociální pedagogové. Tito pracovníci se mohou účastnit jednání se zákonnými zástupci při řešení konkrétního problému. Jednou z možností je využití dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. Kvalitní vzdělávací program pro pedagogické pracovníky může napomoci k profesnímu rozvoji učitele, ale také ukázat možné přístupy k problémovým situacím.

V některých školách funguje také supervize, kterou zaštiťuje odborník, který pozoruje práci učitele nebo žáka a poté s učitelem podrobně analyzuje pozorované situace a společně hledají řešení. Supervizor nabízí prostřednictvím různých postupů, metod a technik strategie, které následně může učitel ve své praxi využít (Syslová, 2016).

Nezapomeňte!

I rodič vás může ocenit a pochválit. Proto jeho pochvalu, pozitivní vyjádření, ale i úsměv vždy přijměte, neboť:

- pochvala otevírá komunikaci;
- přináší do vztahu nejen úctu a respekt, ale i toleranci k rozdílným názorům;
- umožňuje širší diskusi;
- připravuje podmínky pro sdílení názorů na výchovu a vzdělávání dítěte;
- umožňuje navázat spolupráci.

ZÁVĚR

Zdánlivě jednoduchá a možná na první dojem srozumitelná spolupráce školy a rodiny v sobě ukrývá mnoho spleťtých vztahů, podmínek a procesů. V této studijní opoře jsme se pokusili nahlížet na danou problematiku očima začínajícího učitele v mateřské nebo základní škole. Proto jsme se soustředili na klíčové oblasti rozvoje spolupráce mezi školou, učitelem a rodinou, rodičem, které jsme uvedli i do praktické roviny s podporou několika příkladů.

Studijní opora představuje zásadní témata „mezi rodinou a školou“ zaměřená na pochopení očekávání rodičů, rodiny od školy a naopak ve snaze najít nejefektivnější řešení pro rozvíjení vzájemné spolupráce a partnerství mezi všemi aktéry. K tomu jsme využili vybrané příklady forem spolupráce, které může škola rodiči nabídnout. V závěrečné kapitole jsme se zaměřili na praktické postupy a rady pro úspěšnou komunikaci s rodičem.

Jak již bylo několikrát zmíněno, vztahy mezi rodinou, rodiči a školou nejsou automatickou záležitostí, vyžadují v mnohém ohledu zkušenosti, vhodné strategie a neustálou reflexi vlastní intervence v dané problematice. Věříme, že tento text přinesl začínajícímu učiteli minimálně vhled do širšího tématu a podnítl jeho iniciativu k dalšímu studiu, zároveň nebude „šokován“, pokud některá z problematických či konfliktních situací v počátku jeho praxe nastane.

SEZNAM LITERATURY

- [1] Bielešzová, D. (2017). *Školská a rovesnícká mediácia. Riešenie konfliktov v školách a školských zariadeniach*. Wolters Kluwer.
- [2] Braun, R., Marková, D., & Nováčková, J. (2014). *Praktikum školní psychologie*. Praha: Portál.
- [3] Bréda, J., Čapek, R., Dandová, E., & Kendíková, J. (2017). *Třídní učitel jako kouč*. Praha: Raabe.
- [4] Bréda, J., Dandová, E., Kendíková, J., & Mertin, V. (2017). *Sebeobrana učitele*. Praha: Raabe.
- [5] Bull, T. (1989). Home School Links: family-oriented or business-oriented? *Educational Review*, 41(2), 113 – 119.
- [6] Čapek, R. (2013). *Učitel a rodič*. Praha: Grada.
- [7] Epstein, J. L. (1995). *Epstein's Framework of Six Types of Involvement*. [Online] [Citace: 22. 11. 2018.]. Dostupné z <https://fishingschool.org/wp-content/uploads/6TypesJ.Epstien.pdf>
- [8] Epstein, J. L. (2011). *School, family, and community partnerships: preparing educators and improving schools* (Second edition). Boulder: Westview Press, a Member of the Perseus Books Group.
- [9] Feřtek, T. (2011). *Rodiče vítáni: praktický návod, jak usmířit rodiče a učitele našich dětí*. Praha: Yinachi.
- [10] Giddens, A. (1998). *Důsledky modernity*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- [11] Khodyakov, D. (2007). Trust as a Process: A Three-Dimensional Approach. *Sociology*, 41(1), 115–132.
- [12] Kohoutek, T., Mareš, J. (2011). *Anketa pro rodiče. Anketa škle na míru*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2011. Dostupné z <http://www.nuov.cz/ae/ankety-pro-rodice>
- [13] Křivohlavý, J. (2002). *Konflikty mezi lidmi*. Praha: Portál.
- [14] Latunde, Y. C. (2017). *Research in parental involvement: methods and strategies for education and psychology*. New York: Palgrave Macmillan.
- [15] Majerčíková, J. (2015). *Strategie školy při rozvíjení spolupráce s rodiči. Studijní opora*. [Online]. Dostupné z <http://online.anyflip.com/wgrk/vaft/mobile/index.html#p=6>

- [16] Majerčíková, J. (2015). Sporné aspekty úzkých vztahov rodiny a školy na začiatku vzdelávania. *Studia Paedagogica*, 20(1), 29–44.
- [17] Pohnětalová, Y. (2015). *Vztahy školy a rodiny: případové studie*. Hradec Králové: Gaudeamus.
- [18] Pol, M., & Rabušicová, M. (1998). *Rady škol - věc veřejná?* Brno: FF MU.
- [19] Průcha, J. (2009). *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál.
- [20] Rabušicová, M. (2004). Postavení rodičů jako výchovných a sociálních partnerů školy (shrnutí některých výsledků z výzkumného projektu). *Pedagogika*, 4, 326-341.
- [21] Rabušicová, M., & Pol, M. (1996). Vztahy školy a rodiny dnes: hledání cest k partnerství. *Pedagogika* 46(2), 49-61.
- [22] Rýznar, L. (2008). *Dovednosti komunikace řídicího pracovníka ve škole*. Kunovice: Evropský polytechnický institut.
- [23] Rýznar, L. (2010). *Řízení školy v krizových situacích*. Kunovice: Evropský polytechnický institut.
- [24] Syslová, Z., Borkovcová, I., & Průcha, J. (2014). *Péče a vzdělávání dětí v raném věku: komparace české a zahraniční situace*. Praha: Wolters Kluwer ČR.
- [25] Syslová, Z., a kol. (2016). *Proměna školy v učící se organizaci*. Praha: Wolters Kluwer.
- [26] Štech, S. (1994). Rodiče, děti a učitelé na začátku 2. stupně ZŠ – role rodinných očekávání. *Pedagogika*, XLIV, 44-50. Dostupné z [http://Pedag_1994_1_07_Rodice_43_50%20\(1\).pdf](http://Pedag_1994_1_07_Rodice_43_50%20(1).pdf)
- [27] Štech, S. (2004). Angažovanost rodičů ve školní socializaci dětí. *Pedagogika*, LIV(4), 374-388.
- [28] Šulová, L. (2014). *Význam domácí přípravy pro začínajícího školáka*. Praha: Wolters Kluwer.

Internetové zdroje

- [1] nedať. *Jak zlepšit vztahy školy s rodiči, praktický manuál pro rodiče*. [Online]. Dostupné z <http://majinato.cz/pdf/17-jak-zlepsit-vztahy-skoly-s-rodici-prakticky-manual-pro-rodice.pdf>
- [2] *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. (2018). Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze. [Online]. Dostupné z <http://www.msmt.cz/file/45304/>

- [3] *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.* (2017). Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze. [Online]. Dostupné z <http://www.msmt.cz/file/43792/>
- [4] *Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.* [Online]. Dostupné z <https://zakonyprolidi.cz/cs/1999-106>
- [5] *Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).* Dostupné z <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-od-1-9-2018>

Další doporučená literatura a zahraniční inspirace

Dawe, M. (2013). *The school leader's toolkit: practical strategies for leading and managing.* Los Angeles: SAGE.

Dockett, S., Griebel, W., & Perry, B. (2017). *Families and transition to school.* Cham: Springer.

Gordon, T. (2015). *Škola bez poražených: praktická příručka efektivní komunikace mezi učitelem a žákem.* Praha: Malvern.

Hayden, C. (2007). *Children in trouble: the role of families, schools and communities.* Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Chambers, D. (2012). *A sociology of family life: change and diversity in intimate relations.* Cambridge: Polity.

Morgan, N. S. (2017). *Engaging families in schools: practical strategies to improve parental involvement.* London: Routledge, Taylor & Francis Group.

Whitaker, T., & Fiore, D. J. (2016). *Dealing with difficult parents (Second edition).* New York: Routledge, Taylor & Francis Group.

SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK

Obrázek 1	Schéma výhod spolupráce
Tabulka 1	Očekávání rodičů a možné zdroje problémů

Studijní opora byla upravena na základě posudků recenzentů.

Recenzenti:

Fakultní učitelé:

1. Bc. Magda Zycháčková – ředitelka MŠO Otrokovice
Lenka Stanckeová - MŠO Otrokovice
2. Mgr. Andrea Dalajková – Univerzitní MŠ Qočna
3. Mgr. Nicol Šmatelková – Univerzitní MŠ Qočna

Studenti:

4. Bc. Beáta Deutscherová, MBA – studentka oboru Pedagogika předškolního věku, absolventka oboru Učitelství pro mateřské školy
5. Bc. Dana Válková – studentka oboru Pedagogika předškolního věku, absolventka oboru Učitelství pro mateřské školy
6. Mgr. Anna Koflerová – studentka doktorského programu Pedagogika
7. Aneta Zapletalová – studentka III. ročníku Učitelství pro MŠ
8. Anita Machová - studentka III. ročníku Učitelství pro MŠ

Texty upravila: Mgr. Hana Navrátilová